

2. Моделювання оцінки ризиків використання банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму : монографія / С. О. Дмитров, О. В. Меренкова, Л. Г. Левченко, Т. А. Медвідь; за заг. ред. О. М. Бережного. – Суми : ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2008. – 75 с.
3. Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України „Методичні рекомендації щодо основних ризиків, пов’язаних з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму при здійсненні банківськими установами переказів коштів” від 30.12.2009 № 184 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-shodo-osnovnih-r-doc18826.html>
4. Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України „Методичні рекомендації щодо управління ризиками банку у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, пов’язаними з персоналом” від 9 жовтня 2009 р. № 143 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finmon.at.ua/stuff/18-1-0-42>
5. Меренкова О. Факторний аналіз імовірнісної оцінки ризику використання послуг банків для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму / О. Меренкова, Т. Медвідь, А. Бойко // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 11 (листопад). – С. 46-52.
6. FATF: Посібник з питань підходу, заснованому на оцінці ризику, в боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Принципи та процедури високого рівня. (2 липня, 2009 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=227&art_id=1110&lang=uk
7. FATF Standards: FATF 40 Recommendations : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.PDF>
8. IX Special Recommendations and their interpretative notes (October 2001, Incorporating all subsequent amendments until February 2008) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/8/17/34849466.pdf>.

Повстяна А.С.

УДК 336.143

ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ

І. Вступ.

Бюджетна політика є одним із найефективніших інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку країни. Її метою, як і будь-якої іншої політики, є конкретний результат, відмінний від того, що вже існує, або такий, який сприяє поліпшенню, розвитку й підвищенню ефективності процесу чи кінцевого продукту або послуги. Однак загальновідомо, що коли розподіл бюджету відбувається лише на основі функціональної та економічної класифікацій витрат, наприклад, заробітна плата, медикаменти, соціальні або капітальні трансферти тощо, він має вигляд форм, заповнених даними щодо основних категорій видатків, але не містить жодної інформації про ціль їх здійснення та потенційний ефект. Тобто така методологія не встановлює чіткого зв’язку між ресурсами, які були витрачені, та результатами, які отримала громадськість. Більше того, такий розподіл не дозволяє ні законодавчій, ні виконавчій гілці влади визначити ефективність та результативність профінансованих послуг.

Таким чином, ситуація, розглянута вище, має три основні негативні риси:

- посадові особи, які приймають управлінські рішення, не мають достатньої інформації для оцінки рівня задоволення отримувачів послуг, їх доступності, встановлення пріоритетів та відмови від неефективних послуг або зміни способу їх надання;

- вона не дозволяє розвивати надання послуг на конкурентній основі, оскільки не відстежується та не оцінюється продуктивність та ефективність як співвідношення вартості наданих послуг до суми бюджетних коштів, що були витрачені для надання цих послуг, то головною метою фінансування стає утримання мережі установ, що історично склалася;

- і як наслідок, під час бюджетної кризи відбувається пропорційне скорочення фінансування майже всіх установ та організацій. Таким чином, потерпають конкурентоспроможні установи, що використовують бюджетні кошти для надання послуг найефективнішим способом.

Враховуючи зазначене, багато країн в останній період стали використовувати методи бюджетування, орієнтовані на соціальне значущий результат. У кожній країні ці методи бюджетування можуть називати по-різному – наприклад, бюджетування, орієнтоване на результат, управління продуктивністю або ефективністю, програмно-цільовий метод (далі – ПЦМ). Однак усі вони мають спільну мету, що полягає в досягненні конкретного, як правило довгострокового результату, який максимально відповідає потребам суспільства.

Актуальність питання щодо планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу в тому, що потреби у видатках, зазвичай, перевищують реальні можливості у формування доходів, тому постає питання ефективного використання обмежених бюджетних коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зміцнення фінансових засад місцевого самоврядування, функціонування окремих елементів системи управління місцевими фінансами, удосконалення механізмів управління формуванням та використанням фінансових, передусім бюджетних ресурсів - усі ці питання постійно перебувають у центрі уваги вітчизняної та зарубіжної науки.

Значний внесок у їх розробку зробили такі українські науковці, як О.Д. Василик, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, О.П. Крайник, І.О. Луніна, Ю.І. Ляшенко, В.М. Опарін, М.Г. Пабат, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасічник, І.В. Розпутенко, В.М. Федосов, І.Я. Чугунов, М.Г. Чумаченко, С.І. Юрій, В.В. Юрчишин та ін. [3-8]. Дослідженню вищезазначених питань присвячені наукові праці російських учених В.В. Бурцева, В.В. Іванова, Г.Б. Поляка, В.М. Родіонової, Б.М. Сабанті, Є.А. Уткіна, А.Н. Широкова, М.І. Яндієва, зарубіжних науковців Дж. Аронсона, Р. Бленда, К. Давєя, Дж. Петерсена, Д. Стігліца, Т. Треверса, Т.М. Хорвата, С. Чапкової та ін.

II. Постановка задачі.

Метою статті є аналіз переваг та обґрунтування необхідності запровадження ПЦМ на місцевому рівні, розкриття механізму застосування стратегічного та середньострокового планування у процесі складання та виконання бюджетів за ПЦМ.

III. Результати.

Запровадження програмно-цільового методу складання бюджету є істотною зміною в бюджетній ідеології. Бюджетний процес можна уявити собі як виробничу функцію, що встановлює зв'язок між бюджетними результатами та ресурсами державного сектора, що використовуються для досягнення цих результатів. У цьому контексті один із підходів до формування бюджету полягає в тому, щоб відштовхуватись у першу чергу від обсягу наявних ресурсів, що використовуються для досягнення певних результатів. При традиційній практиці формування бюджетів увага часто зосереджується саме на ресурсній частині виробничої функції і часто мало уваги приділяється природі одержуваних результатів. З іншого боку, програмно-цільовий метод формування бюджету застосовує зовсім інший погляд на формування бюджету, за якого процес формування бюджету починається із зосередження уваги спершу на результатах, яких необхідно досягти, а вже потім ставиться питання про те які найбільш відповідні ресурси слід використати для досягнення цих результатів.

Програма – це комплекс взаємопов'язаних бюджетних заходів, які потрібно здійснити або які вважаються за необхідні для досягнення спільного бюджетного результату чи одержання бажаного наслідку. Кожна програма визначається своєю особливою бюджетною метою. Всі заходи, передбачені програмою, мають підлягати класифікації в одній загальній функціональній класифікації.

Особливістю програмно-цільового методу формування бюджетів є запровадження нового механізму управління видатками бюджету, хоча для успішного запровадження цього методу необхідно, щоб програми були забезпечені реальними джерелами фінансування.

На нашу думку, ми повинні визначити саму суть вищезазначеного методу. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – це система планування та управління бюджетними коштами в середньотерміновій перспективі, спрямована на розроблення та виконання бюджетних програм та підпрограм, орієнтованих на кінцевий результат. Виходячи з сутності даного методу, ми можемо стверджувати, що увага зосереджується не стільки на розвитку мережі та утримання штатів установ, а перш за все на результатах виконання програм. Для визначення результативності програм розробляється низка показників, за допомогою яких можна оцінити результати використання фінансових ресурсів.

Такий підхід забезпечує більш високий рівень прозорості бюджету та допомагає платникам податків отримати інформацію про фактичні результати надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів, а за умов належного застосування програмно-цільового методу дає можливість досягти основної мети, що полягає в ефективному розподілі фінансових ресурсів.

В новій редакції Бюджетного кодексу вперше було визначено застосування зазначеного методу в бюджетному процесі не тільки на рівні державного бюджету, а й на рівні місцевих бюджетів. В статті 20 Бюджетного кодексу окреслені особливі складові програмно-цільового методу, порядок здійснення оцінки ефективності бюджетних програм, порядок використання коштів бюджету за бюджетними програмами, а також порядок складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетних періоди.

Помилковим було б твердження, що при застосуванні ПЦМ не використовуються інші методи бюджетного планування. Серед таких методів базовими є балансовий, нормативний та метод екстраполяції.

Для розрахунку окремих статей бюджетних витрат за економічною класифікацією використовується нормативний метод, що базується на узагальнених (наприклад щодо кількості населення) або деталізованих нормативах (наприклад, посадові оклади або пільги окремим категоріям згідно з законодавством).

За допомогою метода екстраполяції розраховується прогноз доходів та витрат на плановий або прогнозні бюджетні періоди на основі оцінки динаміки бюджетних показників (з урахуванням факторів потенційного впливу, таких як прогноз коливання цін на енергоресурси тощо).

Балансовий метод є методом кошторисного планування, тому він вловний при постатейному бюджетуванні. За його допомогою встановлюється тотожність між джерелами фінансування та обсягами і напрямками використання бюджетних коштів.

Програмно-цільовий метод поєднує усі ці методи та додає елементи, за допомогою яких встановлюється взаємозв'язок між ресурсами та результатами (рис. 1).

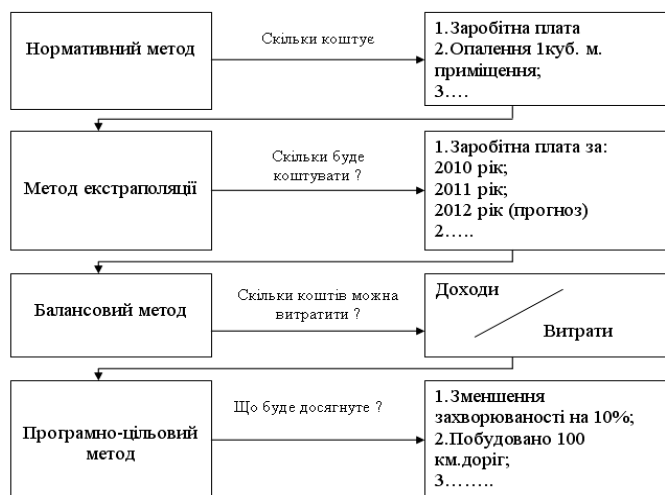

Рис. 1. Взаємозв'язок методів бюджетування.

Процес формування та виконання бюджету за ПЦМ проілюстровано на рис.2.

Отже, очевидно, що бюджетний процес за ПЦМ за своєю суттю є циклом, який починається та закінчується з визначення переліку соціальних та економічних проблем і охоплює поетапне впровадження усіх заходів, необхідних для їх подолання. Це є головною рисою ПЦМ.

Виходячи з зазначеного, в умовах використання ПЦМ бюджетні документи мають слугувати досягненню таких цілей:

- забезпечення достатньою, об'єктивною та ґрунтовною інформацією стосовно ресурсів та ефективності витрат, які необхідні для досягнення встановленої цілі, широкого кола зацікавлених сторін, ідо включає в себе управлінців усіх рівнів, депутатів відповідних рад та громадськості;
- забезпечення дотримання усіх законодавче встановлених принципів бюджетної політики, у тому числі принципу збалансованості бюджету.

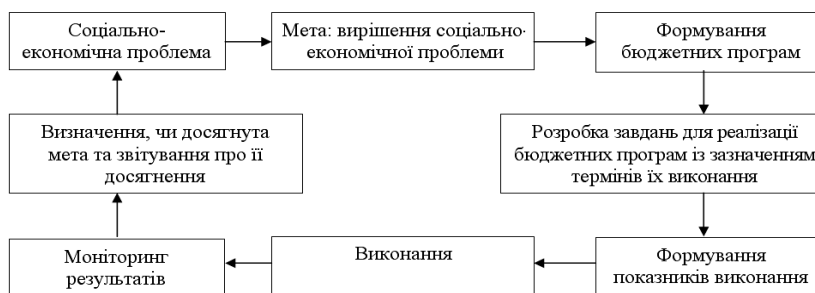

Рис. 2. Модель бюджетного процесу за ПЦМ.

Також хочеться окреслити новаційні ознаки, які передбачаються при впровадженні даного методу: по-перше, це середньострокове планування. Для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку процес бюджетного планування не обмежується однорічною перспективою – бюджетні показники розраховуються на декілька наступних за плановим прогнознні роки. По-друге, увага на результатах. Перенесення акценту з утримання наявної мережі бюджетних установ на результати їх діяльності. Забезпечення оптимального співвідношення бюджетних видатків з досягнутими результатами. По-третє, відповідальність. За кожним учасником бюджетного процесу закріплено повноваження щодо ефективного витрачання бюджетних коштів. Кожен учасник несе відповідальність за свої дії або бездіяльність на кожній стадії бюджетного процесу. По-четверте, прозорість бюджетного процесу. Високий рівень прозорості бюджетного процесу є обов'язковою вимогою для демократичного суспільства. Прозорість бюджетного процесу й активна участь усіх зацікавлених сторін, у тому числі громадян, є важливими для розробки ефективного бюджету, спрямованого на вирішення актуальних проблем соціально-економічного розвитку як держави в цілому, так і окремої адміністративно-територіальної одиниці.

IV. Висновки.

Враховуючи вищезазначене, запровадження програмно-цільового методу складання бюджету є істотною зміною в бюджетній ідеології, оскільки змінює характер розроблення та реалізації фінансово-бюджетної політики – наголос переноситься із забезпечення виконання зобов'язань на забезпечення ефективності використання бюджетних коштів. Необхідним напрямком впровадження даного методу на рівні місцевих бюджетів повинне стати вивчення зарубіжного досвіду, таких провідних країн як США, Великобританії, Австралія. Це, свою чергу, надасть змогу ефективно управляти бюджетними ресурсами та досягати бажаних результатів.

Джерела та література:

1. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / заг. ред.я, передм. Ф. О. Ярошенко. – К. : Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. – 592 с.
2. Буряк П. Ю. Програмно-цільовий метод як основа вдосконалення планування показників соціальної сфери / П. Ю. Буряк, С. М. Дорошенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 84-90.
3. Опарін В. М. Сутність і складові бюджетного менеджменту / В. М. Опарін // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 60-66.
4. Мельничук Н. Ю. Механізм управління формуванням та використанням фінансових ресурсів на місцевому рівні: сучасний стан та перспективи розвитку / Н. Ю. Мельничук // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 3 (44). – С. 41-52.

Ребрик М.А., Савченко Т.Г.**УДК 336.743:330.131.7****РОЗВИТОК МЕТОДІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ РІВНОВАГИ БАНКУ**

Вступ. Забезпечення стійкого функціонування з прийнятним рівнем ефективності є ключовою проблемою банківського менеджменту. Дана проблема має також макроекономічні виміри оскільки результати її вирішення визначають рівень стабільності функціонування фінансових ринків та можливість формування передумов сталого економічного розвитку.

На нашу думку, підходи щодо вирішення зазначеної проблеми доцільно розглядати у контексті забезпечення рівноваги банку, що передбачає розробку ефективного механізму впливу на внутрішньобанківські фінансові пропорції. В умовах суттєвого зростання мінливості валютних курсів як на національному, так і на міжнародних валютних ринках, вказані пропорції, сформовані у результаті проведення валютних операцій, значно деформуються. Це ускладнює можливості банків щодо відновлення рівноваги та визначає актуальність удосконалення існуючих та розробки нових методів регулювання валютного ризику.

Постановка проблеми. Дослідженню методів регулювання валютного ризику присвячені праці таких зарубіжних науковців, як Д. Айтмана [1], А. Гассема [2], М. Моффета [1], С.Е. Пивоварова [3], К. Редхеда [4], А. Стоунхілла [1], С. Хьюса [4], Г.В. Чернової [5], А. Шапіро [6] та ін. У вітчизняній економічній літературі дана проблематика ґрунтовно висвітлена в роботах О.І. Бутука [7], В.В. Вігліньського [8], Л.О. Примостики [9] та ін.

Проте на сьогоднішній день можна говорити про недостатність комплексних теоретичних досліджень і практичних розробок щодо управління валютним ризиком через високу динаміку розвитку фінансових відносин. Виходячи з цього, важливого практичного та теоретичного значення набуло питання розвитку методів регулювання валютного ризику в банку як динамічної адаптації до актуальних умов ведення банківського бізнесу.

Об'єктом дослідження є процес регулювання валютного ризику в банку.

Предмет дослідження – науково-методичне забезпечення регулювання валютного ризику в банку.

Метою дослідження виступає розвиток методів регулювання валютного ризику в контексті формування рівноваги банку.

Основні результати дослідження. Рівновагу банку пропонуємо трактувати як такий його стан (процес розвитку), коли основні внутрішньобанківські фінансові пропорції, що сформувались на певну дату (формується за певний період), дозволяють забезпечити стійке функціонування даного фінансового посередника із прийнятним рівнем ефективності. При цьому, управління валютним ризиком передбачає його прийняття або уникнення, що обумовлює необхідність реалізації банком активної або пасивної стратегії (рис. 1).

Пасивна стратегія управління валютним ризиком передбачає повну абсорбцію наслідків реалізації валютного ризику або його уникнення на етапі прийняття рішення щодо проведення відповідної операції (уникнення ex-ante).

Повна абсорбція ризику полягає у фінансуванні (компенсації) наслідків його реалізації за рахунок поточного доходу банку. На нашу думку, такої ризик-стратегії банку доцільно дотримуватися, якщо ймовірність реалізації ризику невисока та його потенційні наслідки є прийнятними.

Стратегія уникнення валютного ризику ex-ante передбачає відмову від проведення операцій з іноземною валютою. Застосування такої ризик-стратегії, з нашої точки зору, є доцільним за наступних умов [5, 8]:

а) ризик характеризується високою ймовірністю реалізації та пов'язаний з критичними та катастрофічними для банку масштабами втрат;

б) з огляду на зовнішні та внутрішні обмеження, банк не має змоги застосувати дієві методи регулювання ризику або їх використання є недоцільним з економічної точки зору (витрати на їх використання не покриваються вигодами від прийняття ризику).